

405

mēt. izsk.

LATVIJAS VALSTS
ARHĪVS

Bēzins Pūtolis (1881. - 1949.),
spēdsniektājs

F-405

Vēstures mācītāja
1881. - 1949.

1128K.

1

LPSR Valsts akadēmiskais operas un baleta
teātris

RUDOLFS BERZIŅŠ
(1881. - 1949.)

LPSR Tautas mākslinieks
operas solists

Fonds Nr.405.

Apraksts Nr.1

1904. - 1949.g.

SATURA RĀDĪTĀJS

	Lietas Nr.	Lapas Nr.
1. Priekšvārds		1-6
2. Radošā darba materiāli	1-4	7
3. Biogrāfiski materiāli	5-17	8-9
4. Materiāli par R. Bērziņu	18-20	9
5. Tēlojošie materiāli	21-25	9-10

P R I E K Š V Ā R D S .

RŪDOLFS BĒRZIŅŠ dzimis 1881.gada 21.septembrī Rīgā, strādnieku ģimenē.

1890. - 1896.g. mācījies Rīgas pilsētas Pēteris-Pāvula sešgadīgajā skolā, pēc tās beigšanas sācis strādāt par rakstvedi mīkstiesā. Tomēr domas par teātri jauneklīm nedod miera, un 1899.g. viņš pieteicas Rīgas Latviešu teātri, kur tiek angažēts mazām lomām un kori. 1900.g. 2.martā R.Bērziņš pirmo reizi dzied operas uzvedumā - Vēbera "Burvju strālnieks".

1902.g. vasarā viņš strādā Āgenskalna vācu teātri. Šī prakse vēlāk lieti noder emigrācijas gados ārzemēs.

1902.g. viņu angažē Jaunais latviešu teātris varoņu un mīļtāju lomām. Šeit viņš iestudē Indriķa lomu Hauptmāņa drāmā "Nogrimušais zvans", un šī loma jauno aktieri padara slavenu.

1903.g. R.Bērziņš sāk mācīties pie tajā laikā ievērojamā solista Hermāņa Jādlovkera, kura vadībā pārskāpo balsi no baritona uz tenoru. Šajā pat gadā viņš dzied Fausta partiju Š.Guno operā un gūst lielu ievēribu kā daudzsolists operdziedātājs.

1903./1904.g. sezonā R.Bērziņš no jauna spēlē Rīgas Latviešu teātri, kur viņa partneri ir ievērojamie mākslinieki D.Akmentīša, J.Duburs, B.Rūmiece un citi. R.Bērziņa repertuārā ir Romeo, Edvarts ("Indrāni"), Edgars ("Uguni"),

Nils ("Dibonā") u.c.

1905.g. revolūcijas idejas sajūsmina Rūdolfu Bērziņu. Viņš atgriežas Jaunajā latviešu teātrī, kas slavens ar saviem progresīvajiem, revolucionārajiem iestudējumiem. Ar lielu aizrautību mākslinieks piedalās mītiņos - ne tikai dzied un deklamē, bet arī saka dedzīgas runas. Tieši šajās dienās nostiprinās R.Bērziņa progresīvais pasaules uzskats.

1905.g. decembrī Jauno latviešu teātri slēdz. Bez darba un iespējām izteikt savu revolucionāro parliecību palikušie mākslinieki sāk organizēt Apollo teātri, bet 1906.g. grupa mākslinieku, tai skaitā arī R.Bērziņš, tiek arestēti.

Cietums mākslinieku nespēj salauzt - viņš raksta dzejoļus, dzied revolucionāras dziesmas.

Vasarā R.Bērziņu pret galvojumu no cietuma izlaiž, atstājot policijas uzraudzībā. 1906.g. augustā notiek pirmā R.Bērziņa uzstāšanās Apollo teātrī. Pirms "Nogrimušā zvana" izrādes mākslinieks lasa Raiņa revolucionāro dzeju, un ar to pietiek, lai pēc izrādes no jauna viņu apcietinātu.

1907.g. pret galvojumu R.Bērziņu ļo jauna atbrīvo, un viņš kļūst Apollo teātra režisors un mākslinieciskais vadītājs. Bet jau 1908.g. R.Bērziņš spiests atstāt Latviju, jo viņam draud kara tiesa.

Viņš apmetas Dānijā - Kopenhagenā un ar Rūdolfa Saleniusa vārdu uzstājas koncertos, izpildīdams R.Vāgnera operu monologus, ģitā dziesmas. Šajā laikā R.Bērziņš ļoti nopietni mācās dziedāšanu, mūzikas teoriju.

1911.g. viņš debitē Vācijā, Štutgartes galma operā Tanheizera lomā. Viņš dzied Minsterā, Hallē u.c. Vācijas pilsētās, kā arī Hozē "Karmenā", Pedrē "Ielejā" u.c. lomās. Šajā laikā viņš kļūst par vienu no populārākajiem dziedātā-

jiem Vācijā.¹⁾

1914.gadā, sākoties I Pasaules karam, R.Bērziņš atrodas Dānijā, un izrādās šķirts no Vācijas un iespējām turpināt spīdošo karjeru, šķirts arī no dzimtenes, tuviniekiem un draugiem. Pateicoties savai popularitātei, viņš gan var rīkot koncertus un tā nodrošināt eksistenci, bet trūkst nopietna darba.

1919.g. septembrī R.Bērziņš atgriežas Latvijā, lolojams cerības, ka šeit beidzot iekarota brīvība, par ko viņš cīnījās 1905.g. revolūcijas laikā. Ar visu savu milnīgo enerģiju mākslinieks metas Nacionālās operas jauncelsmes darbā. Viņš iestudē visas atbildīgās varoņu tenora partijas, vada atsevišķu uzvedumu režijas. Tanheizers, Loengrīns, Radamess ("Aida"), Otello, Erods ("Salome"), Samsons ("Samsons un Dalila"), Pedro ("Teleja"), Griška ("Teiksma par Kitežu"), Kanio ("Pajaci") - tā ir tikai daļa no R.Bērziņa lomām Nacionālajā operā.

1924.g. R.Bērziņš svin 25 darba gadus. Pēc spīdošajiem panākumiem jubilejas izrādē mākslinieks tāpat kā citus gadus dodas uz Vāciju un mēnesi cītīgi mācās, šoreiz pie pedagoga Zavjalovska.

1928.g. Rūdolfs Bērziņš šķiras no operas skatuves. Galvenie iemesli - vilšanās buržuāziskās Latvijas mākslas dzīvē, nesaskaņas ar operas vadību, arī gadu nasta, kas traucē izveidot pārliecinošus romantiskos milētāju un varoņu tēlus. Viņš uzsāk pedagoga darbu, vasarās uzstājas simfoniskajos koncertos Rīgas Jūrmalā, kā arī, nespēdams pilnīgi atsāties no rampas ugunīm, piedalās daudzās viesizrādēs Nacionālajā

¹⁾ P 405., lieta 18, Rūdolfa Bērziņš - recenzijas

lajā operā.

1939.g. Rūdolfs Bērziņš svin 40 darba gadu svētkus, tāpat kā iepriekšējā jubilejā ar Tanheizera lomu, un vēl joprojām ir labā formā. Šajā laikā viņš vēlreiz pierāda savu drāmas aktiera talantu - mākslas filmā "Zvejnieka dēls" lieliski tēlo Garozu.

Padomju varas nodibināšanos Latvijā R. Bērziņš uzskata par likumsakarīgu parādību un, apliecinādams savu prieku par to, 1940.g. iestājas komunistiskajā partijā. Ar jaunu degsmi viņš iesaistās aktīvā darbā - palīdz gatavot dekādes uzvedumus, 1941.g. 22. jūnijā dodas uz Maskavu, lai piedalītos Vissavienības estrādes mākslinieku konkursa žūrijā. Šeit viņu pārsteidz I lielais Tēvijas karš.

Pirmajā kara gadā R. Bērziņš vada latviešu mākslinieku ansambli, kas seko kaujiniekiem viņu cīņu ceļā un sniedz koncertus tieši kauju starplaikos.

Ar 1942.g. R. Bērziņš strādā Ivanovā Latvijas PSR Valsts mākslas ansablī.

1943.g. Maskavā notiek latviešu padomju operas - N. Grinfelda "Rūta" pirmuzvedums un partizāna Pētera lomu izpilda Rūdolfs Bērziņš.

R. Bērziņa izpildījumā skan jaunās latviešu padomju komponistu dziesmas un revolūcionārā klasika, skan padomju komponistu darbi.

Novērtējot R. Bērziņa nopelnus, it īpaši kara gados, 1944.g. februārī māksliniekam tiek piešķirts LPSR Nopelniem bagātā mākslinieka goda nosaukums, bet 1944.g. augustā - LPSR Tautas mākslinieka goda nosaukums.

Rīgā R. Bērziņš atgriežas kopā ar pirmajām Sarkanās Armijas daļām, un viņu ieceļ par operas direktoru. Viņa vadībā LPSR Valsts operas un baleta teātris sāk veidoties socialistiskās mākslas tradīcijas.

1946. g. septembrī R. Bērziņš pēdējo reizi dzied Pēteri "Rūta", ar šo lomu uz visiem laikiem atvadīdamies no skatuves dāļiem. Kadu laiku viņš vēl strādā par operas māksliniecisko vadītāju un pasniedzēju konservatorijā, tomēr 1947. g. slimības dēļ spiests aiziet pelnītajā atpūtā.

1949. g. 26. janvārī Rūdolfs Bērziņš mirst.

II

Apstrādājot LPSR Valsts akadēmiskās operas un baleta teātra arhīvu 1966. - 1967.g. tika atrasti materiāli par operas solista Rūdolfa Bērziņa darbību 1905.-1907.g. revolūcijas laikā, emigrācijas gados Vācijā un Lielā Tēvijas kara laikā.

No atrastiem materiāliem ir izveidots Rūdolfa Bērziņa-Saleniusa fonds ar 25 glabājamām vienībām un sastādīts apraksts Nr.1.

R.Bērziņa fondā ietilpst Rīgas centrālcietumā sacerēti dzejoļi, fotoattēli pēc atbrīvošanas no cietuma, fotoattēli un recenzijas par emigrācijas laikā tēlotām lomām, LPSR Augstākās Padomes Prezīdija apliecības par Nopelniem bagātā un Tautas mākslinieka goda piešķiršanu, apliecība par R.Bērziņa iecelšanu par LPSR Valsts operas un baleta teātra direktoru u.c. dokumenti, fotoattēli no R.Bērziņa dzīves un darbības Latviešu mākslas ansambli Tēvijas kara gados.

Fondā neietilpst dokumentārie materiāli un fotoattēli, kas attiecas uz R.Bērziņa darbību Latvijas Nacionālajā operā. Tie ievietoti Latvijas Nacionālās operas fondā.

PAPILDINĀJUMS PRIEKŠVĀRDAM

Mākslinieka R.BĒRZIŅA dzīves biedre A.Bērziņa 1980 gadā nodeva Rūdolfā Bērziņa dokumentus personu fonda papildināšanai.

Nodotajos dokumentos ietilpa: vēstules ,apsveikumi jubilejās, recenzijas un fotogrāfijas - kopā 106 dokumenti.No dokumentiem un fotogrāfijām izveidotas 8 pastāvīgi glabājamās lietas.

Lietu sistematizācijā pielietots tematiski - hronologiskais princips.

Valsts glabāšanā pieņemtie dokumenti sniegs plašāku informāciju par R.Bērziņa radošo darbību.

Fondu glabātāja
27.10.82.

M. Broka

Fonds Nr. 405

Bērziņš Rūdolfs (1881 – 1949), operdziedātājs

APRAKSTĪJUMS (VĒSTURISKĀ IZZIŅA)
(papildinājums)

par 1946. - 1948. g.

Fondraža nosaukums.

Bērziņš Rūdolfs.

Administratīvā vēsture (Biogrāfija).

Bez izmaiņām.

Aprakstu vienības uzkrāšanas laiks.

Par 1946. – 1948.g.

Glabāšanas vēsture.

Dokumenti veidojušies un uzkrāti LPSR Valsts akadēmiskās operas un baleta teātrī.

Tiešais iegūšanas avots.

Veicot esamības pārbaudi 2008. gada II un III ceturksnī, fondā Nr. 505 *Rīgas Krievu drāmas teātris*, atrasti Rūdolfa Bērziņa personas dokumenti.

Temats un īss saturs.

Lietu Nr. 34 veido Rūdolfa Bērziņa personas dokumenti: autobiogrāfijas, uzskaites kartītes, raksturojumi, Latvijas PSR Valsts Konservatorijas izziņas un rīkojumi.

Izvērtēšana.

Dokumenti saņemti daļēji sakārtotā veidā. Aptver laiku no 1946. līdz 1948. gadam. Veikta ekspertīze 2008. gadā, dokumentu sastāvs nepilnīgs. Pastāvīgai glabāšanai atlasīti dokumentu oriģināli.

Sistematizācija.

Vērtības ekspertīze, sistematizācija un aprakstīšana veikta 2008. gadā, sērijas (II. Biogrāfiskie dokumenti) ietvaros izveidota 1 lieta, kārtota pēc hronoloģiskā principa.

Pieejamības noteikumi.

Bez ierobežojuma.

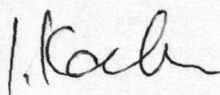
Dokumentu valoda.

Dokumenti pārsvarā latviešu valodā, bet atsevišķi dokumenti ir krievu valodā.

Fiziskais raksturojums.

Labs.

Aprakstījumu sagatavoja
Personu fondu un trimdas dokumentu daļas
galvenā arhīviste:

Inese Kalniņa

08.10.2008.

LIETAS Nr. _____ **APLIECINĀJUMA LAPA**

Lietā iešūtas (ievietotas) _____

M. Muižniece (mīt)
ar cipariem un vārdiem

_____ lapas

tai skaitā lapas ar litera Nr. _____,

izlaisti lapu Nr. _____;

+ _____ iekšējā apraksta lapas

Lietas noformēšanas un fiziskā stāvokļa īpatnības	Lapu Nr.

Lapu aizpildīja _____

M. Muižniece
amats

M. Muižniece
paraksts

B. Čičevs
paraksta atšifrējums